NORSK TEATER- OG ORKESTERFORENING

FREMTIDENS VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

HØRINGSUTTALELSE

Til: Utdanningsdirektoratet
Kopi: Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet

Dato: 01.11.26

Norsk teater- og orkesterforening (NTO) er arbeidsgiver- og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 53 medlemmer består av programmerende og produserende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor, samt andre virksomheter med annen særlig tilknytning til bransjen.

Vi viser til Utdanningsdirektoratets Innspillsrunde om fremtidens videregående opplæring, og takker for muligheten til å bidra med innspill til gjennomgangen av innhold og struktur i opplæringen.

Vårt innspill er konsentrert om de delene av høringsnotatet som omhandler felles innhold i opplæringen (del 4), studieforberedende innhold (del 5) og forslaget til ny retning for estetiske fag (del 6).

Oppsummert mener vi at:

- Kunstfagene og estetiske læringsprosesser må få en tydeligere plass i opplæringen for alle elever.

- Studieforberedende opplæring må gjenspeile det samme spennet i formål, fagområder og metoder som høyere utdanning baseres på, og dermed også inkludere grunnleggende kunstneriske kompetanser, metoder og praksiser, så vel som humanistisk kunnskap om kunst og kultur og sentrale kunstfaglige begreper.

- Organiseringen av fagene musikk, dans og drama må ivareta fagenes egenart og behovet for fagspesifikk fordypning og særegne undervisningsformer, og sikre sterke fagmiljøer. Musikk, dans og drama (MDD) bør derfor videreføres som eget studieforberedende utdanningsprogram, og ikke slås sammen med KDA (Kunst, design og arkitektur) til én felles studieforberedende retning for estetiske fag.

Vennlig hilsen
Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaag Hjelle
styreleder

Morten Gjelten
direktør

FELLES INNHOLD FOR ALLE I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING (DEL 4)

Vi er enige i at noe innhold bør være felles for alle elevene i videregående skole, på tvers av studieforberedende og yrkesfaglig opplæring, og at målet med dette innholdet bør være å gi elevene felles referanserammer og grunnlag for å ta del i samfunns- og arbeidsliv.

Utdanningsdirektoratet foreslår at felles innhold i videregående opplæring skal ha følgende formål:

Felles innhald i vidaregåande opplæring skal gi alle elevar felles referanserammer og føresetnader for aktiv deltaking i samfunn og arbeidsliv, og meistring av eige liv. Innhaldet skal gi elevane kunnskap om vår kulturarv og våre tradisjonar. Vidare skal det bidra til å utvikle elevane sine verdiar, haldningar og kompetansar som skal bidra til å samle Norge som samfunn. Våre tradisjonar og verdiar er grunnlaget for vårt demokrati og skal gi elevane føresetnader for å leve, lære og arbeide saman i eit fellesskap.

Vi vil innvende at ordlyden gjør at formålet for felles innhold kan fremstå som ensidig tilbakeskuende og isolert fra omverdenen. Etter vårt syn bør det utvides til også å omfatte innsikt i mangfoldet av samtidens stemmer og uttrykk, og åpnes opp mot verden rundt.

Sammen med felles referanserammer, må det også være et mål å gi fortolkningskompetanse og øvelse i meningsbrytning og kritisk refleksjon, så vel som evnen til empati og forestillingsevne til å innta nye perspektiver og se muligheter.

Skolen er en av de viktigste institusjonene i oppbyggingen av et velfungerende offentlig samtalerom, og har dermed et vesentlig ansvar for å berede grunnen for at alle har faktiske og likeverdige ytringsmuligheter og informasjonstilgang.

Dette bør komme tydeligere frem i fellesinnholdet. Fra overordnet del av læreplanverket bør det hentes frem at opplæringen skal danne hele mennesket, gjennom sansning, kropp og tenkning, estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter.

Vi legger til grunn at gjennomgangen av videregående opplæring, herunder vurderingen av hva som skal være felles innhold for alle elevene, sees i nær sammenheng med oppfølgingen av Fellesskoleutvalget.

Utvalget understreker at fellesskolen må ivareta et bredt mandat om å danne og utdanne, og at en klar satsing på danningsoppdraget er vesentlig for å møte utviklingstrekkene i samfunnet. Som en del av kjernen i dette dannelsesoppdraget finner vi kunstfagene, estetiske læringsprosesser og elevenes møter med den profesjonelle kunsten.

Disse fagene, læringsprosessene og opplevelsene er vesentlige for å nå alle de nevnte målene. I kraft av dette er de også essensielle for å bygge demokratisk motstandskraft, slik også Fellesskoleutvalget understreker.

Vi mener derfor at kulturell og estetisk kompetanse bør defineres inn blant de grunnleggende ferdighetene i læreplanverket, og at de humanistiske og estetiske fagene og estetiske læringsprosesser må styrkes som en sentral og integrert del av allmenndannelsen gjennom hele opplæringen, inkludert videregående opplæring.

Vi vil også understreke at sentrale fremtidskompetanser som kreativitet, samarbeidsevne, utholdenhet, kommunikasjon og evne til å håndtere komplekse problemstillinger i stor grad utvikles gjennom arbeidsformer som allerede står sentralt i kunstfagene. Samtidig er det godt dokumentert at disse fagene bidrar til motivasjon og mestring, og dermed bedre resultater også i andre fag og lavere frafall i videregående skole.

Etter vårt syn bør derfor de brede formålene og det generelle innholdet som i del 6 foreslås for den studieforberedende retningen «estetiske fag» skyves over til fellesinnholdet.

Alle elevene i videregående skole bør få utforske ulike uttrykksformer, få mulighet til å utvikle kunnskaper og ferdigheter knyttet til kunst og kultur, og utvikle kompetanse som er relevant både for videre studier/yrker og deltakelse i kulturlivet. Tilsvarende bør kreative prosesser og idéutvikling, kulturforståelse og kunstens rolle i samfunnet mm. inngå i fellesinnholdet.

Dette vil også svare direkte på utdanningspolitiske mål om en mer praktisk og variert skole.

STUDIEFORBEREDENDE INNHOLD (DEL 5)

Vi er enige i at studieforberedende opplæring bør gi elevene et godt faglig grunnlag for å gå videre i høyere utdanning. Etter vårt syn er imidlertid det foreslåtte formålet ikke egnet til å gi et slikt grunnlag.

Utdanningsdirektoratet foreslår følgende formål:

Felles studieførebuande innhald i vidaregåande opplæring skal gi elevane eit felles fagleg grunnlag og identitet på tvers av studieførebuande retningar. Det skal gi elevane kunnskapar og ferdigheiter som gir nødvendige føresetnader for å lykkast i høgare utdanning. Dette inneber sjølvstendet og uthald i arbeid med fag, kjeldebruk, og grunnleggjande kunnskap om filosofi, historie, etikk og logikk. Det skal òg gi ei innføring i ulike fagtradisjonar og vitskaplege metodar og arbeid med faglege tekstar.

Vi mener at dette gir en alt for snever forståelse av hva studieforberedelse innebærer, og et ensidig og mangelfullt utgangspunkt for å prioritere hvilket innhold som skal være felles for alle i studieforberedende opplæring.

Studieforberedende opplæring må kvalifisere til et bredt spekter av høyere utdanninger. Slik det understrekes i høringssvaret fra Kunsthøgskolen i Oslo (KhiO), må derfor både formål, faglige områder og kompetanser samsvare bedre med universitets- og høyskoleloven (§1-1 og §2-1).

I henhold til loven baserer høyere utdanning seg både på forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid, inkluderer både vitenskapelige og kunstneriske metoder, og skal utøves i samsvar med både vitenskapelige og kunstfaglige prinsipper. Slik KHiO påpeker ser direktoratets forslag helt bort fra dette spennet i høyere utdanning.

Vi støtter derfor innspill fra flere av de høyere utdanningsinstitusjonene om at felles studieforberedende innhold må utvides til å omfatte grunnleggende kompetanser og innføring i kunstneriske praksiser, prosesser, metoder og kunstnerisk utviklingsarbeid, så vel som i sentrale kunstfaglige begreper, kunstforståelse og kunnskap om kunst og kunstens rolle og verdi.

STUDIEFORBEREDENDE RETNINGSINNHOLD – ESTETISKE FAG (DEL 6)

Vi er enige i at det bør være flere veier til studiekompetanse som samsvarer med elevenes interesser, og som gir muligheter til å fordype seg i ulike fagområder.

Det er også et viktig mål at innholdet skal gi et godt grunnlag for høyere utdanning, og at det skal gi elevene nødvendige kunnskaper og ferdigheter som skal bidra til at de utvikler faglig dybde. Samtidig er vi enige i at det bør legges vekt på elevenes opplevelse av relevans, interesse og motivasjon.

Nettopp i lys av disse målene, er vi derimot kritiske til Utdanningsdirektoratets forslag om å slå sammen dagens utdanningsprogram for musikk, dans og drama (MDD) og kunst, design og arkitektur (KDA) til én felles retning kalt «estetiske fag».

Vi får ikke øye på det faglige belegget for at en slik sammenslåing kan styrke måloppnåelsen. Tvert imot frykter vi at forslaget kan svekke mulighetene for faglig fordypning, fagidentitet og motiverende læringsløp for elevene.

Slik Creo m.fl. påpeker er «estetiske fag» en altfor vid og faglig uklar kategori som grunnlag for hva elevene skal ha felles, hva de kan fordype seg i, hvor mye tid som settes av til de enkelte fagene og hvilke tilbud skolene forventes å opprettholde.

Vi oppfordrer til at en fremtidig struktur tar vare på det som fungerer godt med dagens MDD-programmer, og verner om faglig fellesskap og tilhørighet, så vel som de enkelte fagdisiplinenes egenart og behovet for fordypning og særskilte undervisningsformer som er nødvendig for å utvikle kompetanse i disse fagene.

Dersom egenarten utvannes og fordypningen svekkes innenfor de utøvende kunstfagene musikk, dans og drama, frykter vi at det går ut over rekruttering, gjennomføringsevne, studieforberedthet og lærerkompetanse, og at det vil føre til privatisering av talentopplæringen og forsterkning av geografisk og sosial ulikhet.

Tid til fordypning og ferdighetstrening

Slik flere av utdanningsinstitusjonene påpeker i sine innspill bygger MDD- og KDA-fagene på ulike fagtradisjoner, arbeidsformer og utdanningsløp. Vi kan derfor ikke forstå hvordan krav til fordypning kan legges inn i det foreslåtte felles retningsinnholdet.

Etter vårt syn hører de brede formålene og det generelle innholdet som er foreslått for en slik retning snarere hjemme i fellesinnholdet for alle elever og i studieforberedende innhold, jf. del 4 og 5.

Med en slik forskyvning, kan det i stedet frigjøres plass i den studieforberedende retningen eller utdanningsprogrammet til nødvendig fordypning innenfor de ulike fagdisiplinene.

Det vil være i tråd med kunnskapsgrunnlaget og innspill fra forskningsmiljø og utdanningsinstitusjoner som peker på behov for *mer* fagspesifikk fordypning og ferdighetstrening i de utøvende MDD-fagene.

I de utøvende kunstfagene er et sammenhengende utdanningsløp, med tidlig fordypning og tilstrekkelig undervisningstid i faget avgjørende for å oppnå nødvendig studieforberedthet til høyere kunstutdanning.

Fremtidig struktur og innhold i opplæringen må derfor sikre at det fortsatt finnes spesialiserte utdanningsløp for elever som har ambisjoner om høyere kunstutdanning og profesjonelle kunstneriske karrierer, slik at de kan utvikle den fagspesifikke kompetanse som kreves.

Høy kunstfaglig kompetanse er en forutsetning allerede ved opptak til disse institusjonene, som utdanner kandidater til et internasjonalt arbeidsmarked preget av sterk konkurranse og høye kvalitetskrav.

Samarbeid og stedlige kompetansemiljø

Vi vil også understreke at musikk- og scenekunstinstitusjonene i dag avsetter betydelige ressurser til formidling, opplæring og talentutvikling i samarbeid med MDD-linjene rundt om i landet. Dette er et gjensidig verdifullt formidlings-, kompetanse- og motivasjonsfremmende samarbeid som kan svekkes ved en eventuell sammenslåing av dagens studieprogram.

Det samme gjelder MDD-linjenes utstrakte samarbeid med andre aktører og de omfattende positive ringvirkningene disse linjene har som ressurser for det stedlig profesjonelle så vel som frivillige kulturlivet og for gode lokalsamfunn.

Etterspurte kompetanser

Langt fra alle de elevene som velger dagens MDD-program blir utøvende profesjonelle kunstnere.

Linjene rekrutterer også bredt til hele kulturfeltet, herunder til kor, korps, amatørteatermiljøer og annet frivillig kulturarbeid.

Samtidig tar eleven med seg erfaringer og kunnskap som styrker interessen og forståelsen av musikken og scenekunsten. Det fremmer ikke bare deltakelsen, men også mottaker- og publikumssiden i kunsten.

Struktur og innhold må derfor fortsatt være inkluderende og gi plass til elever med ulike ambisjoner og interesser.

Selve fordypningen i de utøvende kunstfagene bidrar likevel til å utvikle ferdigheter og til verdifulle erfaringer og opplevelser som elvene kan ta med seg videre, uavhengig av fremtidig studie- og yrkesvalg.

For eksempel er etterspurte ferdigheter som selvstendighet, utholdenhet, konsentrasjon og samhandling kjernekompetanser som elevene i disse fagene trener på hver dag.

Lærerkompetanse og fagmiljøer

Vurderingen av en eventuell sammenslåing må også ta hensyn til hvilke konsekvenser det kan få for lærernes fagmiljøer og kompetanse. Kunstfagene krever lærere med spesialisert fagkompetanse som det tar mange år å bygge opp.

Det er viktig at fremtidige strukturer legger til rette for sterke og attraktive fagmiljøer, og ikke fører til svekkede fagfellesskap og dermed svekkede vilkår for å rekruttere og beholde kvalifiserte kunstfaglærere.

Slike miljøer er sårbare, og krevende å bygge opp igjen dersom de først svekkes.

Geografisk tilgjengelighet og reelt fagtilbud

Vi deler også Creos bekymring for konsekvensene av å kombinere brede retninger med større lokalt handlingsrom.

Dersom den enkelte fylkeskommunen eller skolen selv velger hvilke fag som skal tilbys innenfor en eventuell bred retning for estetiske fag, er det en risiko for at elevene formelt har tilgang til en estetisk retning, men uten reelt å ha tilgang til musikk, dans og drama. Risikoen vil være særlig stor ved mindre skoler og i distriktene.

Vi er derfor enige med Creo i at det må tydeliggjøres hvilken minstestandard som skal gjelde for bredden av valgfrie fagtilbud innenfor en eventuell retning for «estetiske fag», og at det i tillegg må sikres et minimum av praktisk og disiplinspesifikk opplæring innenfor MDD-fagene.

Dette er avgjørende for å hindre en nedprioritering av kunstfaglige tilbud og fagspesifikk opplæring i en presset fylkeskommunal økonomi, og for å opprettholde både stedlige tilbud for elevene og de viktige kompetanse- og ressursmiljøene som disse linjene representerer i lokalsamfunnene.

Sosial utjevning og like muligheter

Videregående opplæring fungerer i dag som en tilgjengelig og inkluderende arena for kunstfaglig opplæring og fordypning, uavhengig av elevenes økonomiske bakgrunn.

Dersom den offentlige videregående skolen i mindre grad gir spesialisert kunstfaglig undervisning og fordypning, vil denne delen av grunnplanet i rekrutteringen i større grad overlates til private skoler med krav om egenbetaling og foreldres betalingsevne.

Det må ligge som en premiss at eventuelle endringer i dagens struktur ikke fører til større sosial ulikhet i tilgangen til kunstfaglig fordypning. Eventuell endringer må tvert imot bygge opp under mål om sosial utjevning og like muligheter uavhengig av sosiokulturell bakgrunn og bosted.

Det er viktig for den enkelte eleven, men også for hele det premissgivende grunnlaget for mangfold og kvalitet i norsk kulturliv som grunnopplæringen er.

MDD-linjene som en del av det kulturelle økosystemet

MDD-linjene er en sentral del av det kulturelle økosystemet i Norge. De utgjør en viktig del av hele det rekrutterings- og kompetansegrunnlaget som musikk- og scenekunstinstitusjonene, så vel som det øvrige profesjonelle og frivillige kulturlivet i hele landet, er avhengig av.

Dersom disse fagmiljøene svekkes, vil det forplante seg til grunnopplæringen, kulturskolene og høyere utdanning, med de langsiktige og dyptgripende konsekvensene det vil få for kvaliteten og bredden i hele det norske kulturlivet og tilbudet til publikum.

Endringer i videregående opplæring kan derfor ikke vurderes isolert i et utdanningspolitisk perspektiv, men må også legge til grunn overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet, kunstnerisk utvikling og tilgjengelighet.